SZKOŁA MYŚLENIA KRYTYCZNEGO
I WALKI Z DEZINFORMACJĄ

Od samorozwoju do radykalizacji,

czyli jak algorytmy w mediach społecznościowych mogą zarządzać naszym gniewem?

OBSZAR
dezinformacja społeczna

GRUPA DOCELOWA
szkoła ponadpodstawowa

CZAS TRWANIA
45 minut

Projekt Fundacji Centrum Cyfrowe „Szkoła krytycznego myślenia i walki z dezinformacją".

Zadanie finansowane ze środków Ministerstwa Cyfryzacji.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Cyfryzacji.

Wstęp

Młodzi ludzie, szukając swojej tożsamości, często zwracają się do internetu po porady dotyczące samorozwoju, budowania pewności siebie, treningu fizycznego, diety czy relacji międzyludzkich.

Algorytmy platform społecznościowych, których głównym celem jest utrzymanie uwagi i zaangażowania użytkowników (m.in. aby wyświetlić im jak najwięcej reklam), szybko zauważają te zainteresowania. Choć intencje młodych osób są neutralne, a nawet pozytywne, algorytmy najsilniej promują w sieci te treści, które wywołują skrajne emocje – gniew, lęk, poczucie niesprawiedliwości czy zagrożenia, ponieważ to one angażują nas przed ekranem najmocniej.

Warto jednak pamiętać, że algorytmy to nie jedyni sprawcy tego zjawiska. Stanowią one kluczowy mechanizm dystrybucji, ale to twórcy treści świadomie projektują „przynętę" – celowo używając radykalnego języka czy prowokacyjnych obrazów, by wstrzelić się w to, co system nagradza największymi zasięgami.

Królicza nora

To stopniowe i początkowo niezauważalne wciąganie użytkownika w coraz głębsze i bardziej skrajne rejony internetu bardzo często określa się mianem **„króliczej nory"** (ang. *rabbit hole*). Mechanizm ten działa niekiedy na tyle subtelnie, że dany temat – nawet, jeśli dziś nas nie interesuje lub budzi opór – z czasem może przyciągnąć naszą uwagę i stać się czymś, co polubimy. Algorytm, zamiast gwałtownej zmiany, łagodnie przesuwa punkt ciężkości.

Dobrze widać to na przykładzie tego, jak te mechanizmy działają na nastolatków i młodych mężczyzn, kierując ich w stronę tzw. manosfery, czyli nieformalnej sieci blogów, kanałów i podcastów skupionych wokół specyficznie pojmowanej męskości. Chłopak, który początkowo szukał tylko motywacji do treningu na siłowni, zaczyna z czasem otrzymywać treści coraz bardziej polaryzujące, utwierdzające go w przekonaniu, że „społeczeństwo niszczy prawdziwych mężczyzn", a relacje z kobietami opierają się wyłącznie na interesowności.

Algorytmy nie działają jednak całkowicie w próżni i nie zawsze nieuchronnie prowadzą do radykalizacji. Są one też zależne od profilu użytkownika, jego aktualnego nastroju i mikrodecyzji – tego, na czym akurat zatrzyma wzrok. System wychwytuje i potęguje naszą złość czy uprzedzenia, podsycając i pogłębiając to, co już w nas w jakiś sposób rezonuje.

Ten sam mechanizm, inna ścieżka

.Dokładnie ten sam mechanizm **„króliczej nory”** potrafi zadziałać na młode kobiety. Punktem wyjścia bywają tu najczęściej zupełnie niewinne poszukiwania materiałów o pielęgnacji, modzie czy zdrowym stylu życia.

Algorytmy zaczynają jednak stopniowo podsuwać coraz bardziej skrajne treści – przesuwając uwagę młodych odbiorczyń w stronę drastycznych, niebezpiecznych dla zdrowia diet oraz zamkniętych społeczności internetowych promujących na przykład zaburzenia odżywiania.

Różne konsekwencje

W obu przypadkach sieć proponuje im zniekształcony obraz rzeczywistości. Warto jednak zauważyć, że choć sam mechanizm algorytmiczny jest tutaj podobny, to jego konsekwencje bywają jakościowo różne. Ścieżka, którą często podążają chłopcy, prowadzi do ideologii i budowania wrogości wobec innych (np. wobec kobiet). Z kolei u dziewcząt prowadzi w stronę autodestrukcji, uderzając bezpośrednio w ich poczucie własnej wartości i zdrowie fizyczne.

Niezależnie jednak od kierunku, w efekcie młodzi ludzie i tak zaczynają postrzegać świat jako miejsce pełne wrogości lub nierealnej presji, co potęguje w nich lęki, frustracje i pogłębiające się kompleksy.

UWAGA METODYCZNA

Podczas prowadzenia tej lekcji pamiętaj o tym, żeby nie oskarżać młodzieży o oglądanie takich materiałów. Zamiast tego przyjmij wraz z klasą rolę analityków, kształtując w młodych ludziach postawę badawczą.

Celem zajęć jest bowiem pokazanie samego mechanizmu – tego, jak mogą działać algorytmy platform społecznościowych i w jaki sposób autorzy treści często manipulują danymi (wykorzystując do tego tzw. *cherry-picking*, czyli wybieranie tylko tych faktów, które pasują do tezy). Chodzi o to, aby pokazać młodym ludziom, że za skrajnymi czy polaryzującymi przekazami bardzo często kryje się po prostu konkretny model biznesowy nastawiony na zarobek.

Cele zajęć

Uczniowie i uczennice:

- potrafią wyjaśnić działanie mechanizmu „króliczej nory" i dostrzegają, w jaki sposób algorytmy platform społecznościowych oraz sami twórcy internetowi mogą stopniowo przesuwać uwagę i zaangażowanie użytkowników od interesujących ich, neutralnych tematów ku skrajnościom,
- rozpoznają technikę wybiórczego dobierania faktów (tzw. *cherry-picking*) i rozumieją, w jaki sposób służy ona do budowania zniekształconego obrazu rzeczywistości,
- analizują przekazy internetowe oddzielając perswazyjny ładunek emocjonalny od twardych danych,
- potrafią zidentyfikować komercyjny cel polaryzujących treści, dostrzegając stojący za nimi model biznesowy, co pozwala im zachować krytyczny dystans wobec uproszczonych narracji medialnych.

Przebieg lekcji

I	II	III	IV
Doświadczenie	**Refleksja**	**Teoria**	**Praktyka**
10 min	10 min	10 min	15 min

Szerokość pasków odpowiada czasowi trwania poszczególnych części. Razem 45 minut.

CZĘŚĆ I

Doświadczenie

OK. 10 MINUT

1 **Przywitaj klasę i w dwóch zdaniach przedstaw młodym ludziom główny cel dzisiejszych zajęć.** Wyjaśnij, że nie będzie to lekcja o tym, co wolno, a czego nie wolno oglądać w sieci, ale swego rodzaju śledztwo, podczas którego wspólnie przyjrzycie się czysto technicznym mechanizmom działania platform internetowych.

2 **Następnie podziel klasę na 5-6 małych zespołów.** Powiedz, że dzisiejszą lekcję zaczniecie od przyjrzenia się internetowej drodze pewnego fikcyjnego licealisty – 16-letniego Janka.

Wyjaśnij, że Janek chciał po prostu zacząć ćwiczyć, zadbać o swój styl życia i zmotywować się do działania, więc wpisał w wyszukiwarkę proste hasło: „jak zacząć ćwiczyć i zbudować pewność siebie?”.

3 **Rozdaj każdej grupie komplet czterech pomieszanych kart z Załącznika 1 (wyciętych lub do wycięcia).** Sformułuj jasne polecenie:

POWIEDZ

„Wyobraźcie sobie, że jesteście zespołem analityków. Macie przed sobą cztery zrzuty ekranu oraz tytuły filmów, które Janek wyświetlił w ciągu miesiąca od pierwszego wyszukiwania. Waszym zadaniem jest uważne przeanalizowanie tych materiałów i ułożenie ich w kolejności chronologicznej – od filmu, który był wynikiem celowego zapytania Janka, aż po punkt, do którego ostatecznie doprowadziły go algorytmy rekomendacje platformy.”

4 Daj grupom 3-4 minuty na dyskusję w zespołach, ułożenie kart we właściwej kolejności na szkolnej ławce lub przyklejenie ich na dużej kartce.

CZĘŚĆ II

Refleksja

OK. 10 MINUT

1 **Po upływie czasu przeznaczonego na układanie pasków, poproś reprezentantów poszczególnych grup o wskazanie sekwencji, jaką ustalili.** Zapisz na tablicy podane przez nie propozycje. Zwróć przy tym uwagę, czy pojawiły się jakieś różnice zdań.

Następnie potwierdź, że prawidłowy ciąg chronologiczny to:

I. **Film o tytule:** *„5 porannych nawyków, które zmienią twoje życie. Jak zacząć dzień z energią!”*
II. **Film o tytule:** *„Dlaczego jeszcze nie zrobiłeś treningu? Jesteś słaby? Przestań narzekać, nikt ci nie pomoże!”*
III. **Film o tytule:** *„Dlaczego dziś tak trudno być facetem? To, czego nikt ci nie powie!”*
IV. **Film o tytule:** *„Dlaczego współczesne relacje to często tylko biznes? (ANALIZA STATYSTYK)”*

2 **Zaproś klasę do wspólnego przeanalizowania ułożonej na ławkach ścieżki.** Aby pomóc uczniom samodzielnie dostrzec kryjący się tam mechanizm poprowadź rozmowę wokół trzech kluczowych obserwacji:

Zmiana klimatu i estetyki materiałów

– poproś uczniów, aby porównali początek i koniec drogi Janka. Zapytaj ich: „Jak zmienia się nastrój, tytuły i miniatury tych filmów w miarę upływu tygodni? Co najbardziej rzuca się w oczy?”.

Pomóż klasie dostrzec, że początkowa, spokojna i pozytywna motywacja (woda z cytryną, poranna rutyna) stopniowo ustępuje miejsca znacznie bardziej agresywnej estetyce – pojawiają się napisy wielkimi literami, symbole dominacji oraz obrazy celowo budzące złość i niepokój.

Moment przesunięcia odpowiedzialności

– zachęć zespoły do wskazania punktu, w którym w filmach następuje całkowita zmiana narracji. Zadaj pytanie: „W którym miejscu kończą się porady o tym, co Janek sam może zrobić ze swoim życiem, a zaczyna wskazywanie winnych?”. Naprowadź uczniów na granicę między paskiem II a III.

Pomóż im zauważyć, że na pasku II uwaga skupiona jest jeszcze na samym Janku („weź się do pracy”). Od paska III i IV odpowiedzialność zostaje jednak całkowicie przerzucona na zewnątrz – pojawia się zewnętrzny „wróg” (najpierw ogólnie pojęty system, a ostatecznie konkretna grupa społeczna).

Zderzenie intencji z decyzjami platformy i działaniami twórców

– zadaj klasie pytanie o to, kto tak naprawdę sterował tą drogą: „Czy Waszym zdaniem Janek, wpisując w wyszukiwarkę hasło o budowaniu pewności siebie, chciał po miesiącu oglądać materiały o nienawiści i teoriach spiskowych? Kto podjął decyzję o tym, co wyświetliło się na jego ekranie?”. Podkreśl, że intencja chłopaka na starcie mogła być neutralna lub wręcz pozytywna.

Algorytmy reagują jednak na profil użytkownika i jego zachowanie – analizują to, w co Janek kliknął, jak długo oglądał dany film i na czym zawiesił wzrok. Te drobne przesłanki system interpretuje po swojemu – uznaje, że skoro te tematy wywołały reakcję, to podsuwanie coraz bardziej wyrazistych i skrajnych treści będzie najskuteczniejszym sposobem na dalsze zatrzymanie jego uwagi i zaangażowania przed ekranem.

Podkreśl również, że algorytm to tylko jedna strona medalu. Drugą są twórcy, którzy doskonale wiedzą, jak ten system funkcjonuje. To oni celowo zmienili miniaturę z uśmiechniętego chłopaka na krzyczącego trenera, a potem na zrezygnowanego mężczyznę, bo wiedzieli, że algorytm najchętniej poniesie dalej treść wywołującą gniew. Z kolei sam Janek, choć zapewne raczej sam początkowo nie chciał radykalizacji, swoimi kliknięciami i czasem oglądania wysyłał algorytmowi sygnał, że taka „przynęta” w tej chwili na niego działa i wzmacnia jego frustracje.

DROGA JANKA: JEDEN MIESIĄC W PROPOZYCJACH ALGORYTMU (KLUCZ)

I · START		II		III		IV · PO MIESIĄCU
„5 porannych nawyków, które zmienią twoje życie” spokojna motywacja	→	**„Jesteś słaby? Przestań narzekać, nikt ci nie pomoże!”** presja i zawstydzanie	→	**„Dlaczego dziś tak trudno być facetem?”** poczucie krzywdy	→	**„Współczesne relacje to często tylko biznes?”** wskazywanie winnych

3 Na koniec tej części powiedz uczniom i uczennicom, że przypadek Janka świadczy w gruncie rzeczy o uniwersalnym mechanizmie charakterystycznym dla platform cyfrowych, który działa niezależnie od zainteresowań czy płci.

Wyjaśnij, że dokładnie tak samo algorytmy potrafią poprowadzić młode kobiety – np. od zwykłego szukania inspiracji modowych czy przepisów na zdrowe śniadania, przez coraz bardziej radykalne treści, aż po zamknięte społeczności promujące niebezpieczne dla zdrowia głodówki i zachowania typowe dla zaburzeń odżywiania.

Podsumuj, że w obu przypadkach mechanizm technologiczny jest identyczny – algorytm, podkarmiany treściami od twórców i kliknięciami użytkownika, zamyka go w jednostronnej bańce, podsuwając mu mocno zniekształcony, przerysowany wycinek rzeczywistości.

Zwróć jednak uwagę klasy na ważną różnicę w skutkach tych działań. O ile u Janka algorytm stopniowo napędzał wrogość skierowaną na zewnątrz (szukanie winnych dookoła), o tyle w przypadku dziewcząt ta sama pętla algorytmiczna najczęściej kieruje się do wewnątrz, prowadząc do autodestrukcji.

CZĘŚĆ III

Teoria

OK. 10 MINUT

1 **Wyjaśnij klasie, że ten zniekształcony, przerysowany obraz rzeczywistości nie pojawia się na ekranach użytkowników przypadkowo.** W przypadku cyfrowej drogi Janka możemy mówić co najmniej o trzech konkretnych zjawiskach. Zapisz na tablicy ich określenia:

Królicza nora (ang. *rabbit hole*)

– termin ten oznacza specyficzny mechanizm działania algorytmów rekomendacyjnych w mediach społecznościowych. System – bazując na profilu użytkownika, jego płci, wieku oraz wcześniejszych aktywnościach – nie zmienia tematyki gwałtownie. Zamiast tego łagodnie i stopniowo przesuwa punkt ciężkości, podsuwając odbiorcy materiały coraz bardziej wyraziste, emocjonalne i skrajne, aby jak najdłużej utrzymać jego uwagę i zaangażowanie na platformie. Proces ten nie jest jednak automatyczny – opiera się często na naszych naturalnych, ludzkich emocjach (np. gorszym nastroju, chwilowych zmartwieniach). Wymaga również samych twórców, którzy dostarczą systemowi odpowiednio skrajnych i prowokacyjnych treści, by ten mechanizm miał na czym bazować.

Komora echa (ang. *echo chamber*)

– to ostateczny efekt wciągnięcia użytkownika w króliczą norę. Zjawisko to polega na zamknięciu odbiorcy w środowisku, w którym słyszy on wyłącznie głosy i opinie identyczne ze swoimi (odbijają się one dookoła niczym echo i nawzajem utwierdzają go w racji). Wszelkie odmienne perspektywy, argumenty i niewygodne fakty są z tego środowiska usuwane lub celowo wyśmiewane.

Spirala milczenia

– to naturalna konsekwencja zamknięcia w komorze echa. Polega na tym, że nawet jeśli użytkownik zaczyna mieć wątpliwości lub nie zgadza się ze skrajnymi hasłami grupy, woli nie wyrażać tego głośno z obawy przed atakiem, wyśmianiem lub wykluczeniem.

Kiedy radykalne głosy stają się najgłośniejsze, osoby o umiarkowanych poglądach często milkną. W efekcie skrajny punkt widzenia sztucznie rośnie w siłę, tworząc iluzję, że wszyscy dookoła myślą dokładnie tak samo.

Wybiórczość (tzw. wybieranie wisienek, ang. *cherry-picking*)

– to z kolei zjawisko, które często służy jako główny mechanizm podtrzymujący iluzję komory echa. Polega na selektywnym doborze i traktowaniu faktów, czyli wyciąganiu z rzeczywistości wyłącznie pojedynczych danych, statystyk czy skrajnych przykładów, które pasują do z góry założonej tezy autora. Wszystkie inne informacje, które mogłyby tę tezę podważyć lub pokazać szerszy kontekst, są w tym przypadku celowo ignorowane.

Aby lepiej zilustrować to zjawisko, możesz podać prosty przykład: „Wyobraźmy sobie, że na drzewie rośnie 100 wisienek. 98 z nich jest zgniłych, a tylko 2 są idealne. Twórca podcastu zrywa te 2 idealne owoce, pokazuje je prosto do kamery i krzyczy: „Patrzcie, na tym drzewie rosną tylko idealne owoce, a ci, którzy mówią inaczej, kłamią!”. W przestrzeni internetowej zjawisko to wiąże się często z wykorzystaniem jednego, ekstremalnego, niekiedy całkowicie wyrwanego z kontekstu przykładu lub jednej specyficznej statystyki. Służy ono udowodnieniu tezy uderzającej np. w konkretną grupę społeczną oraz przekonaniu odbiorców, że „świat jest przeciwko nim”.

WSKAZÓWKA DLA NAUCZYCIELA

Omawiając te mechanizmy, warto zwrócić uwagę uczniów i uczennic na ich własną sprawczość. Wciągnięcie w króliczą norę to często nie tylko kwestia samego algorytmu, ale również czasami wynik naszych własnych decyzji.

Każde kliknięcie, komentarz czy podanie treści dalej daje systemowi sygnał, by podsuwać nam tego więcej. Warto zadać klasie pytanie: „Jak możemy spróbować powstrzymać ten mechanizm i odzyskać realny wpływ na to, do jakich informacji docieramy?".

2 **Zdemaskuj przed klasą ekonomiczne podłoże omówionych zjawisk.** Wyjaśnij uczniom i uczennicom, że za skrajnymi czy polaryzującymi przekazami w sieci bardzo często kryje się po prostu konkretny model biznesowy nastawiony na zarobek. Istotne są tutaj dwie perspektywy:

Perspektywa platform społecznościowych

– głównym celem algorytmów jest utrzymanie uwagi i zaangażowania użytkowników, między innymi po to, aby wyświetlić im jak najwięcej reklam. Z tego powodu systemy najsilniej promują w sieci te treści, które wywołują skrajne emocje – takie jak gniew, lęk, poczucie niesprawiedliwości czy zagrożenia – ponieważ to one angażują nas przed ekranem najmocniej.

Perspektywa twórców internetowych

– wywoływanie silnych emocji i polaryzowanie widowni stanowią sprawdzony sposób na szybkie zdobycie dużych zasięgów i lojalnej grupy odbiorców. Autorzy świadomie wykorzystują te mechanizmy rynkowe i celowo projektują swoje materiały (tytuły, miniatury, język) tak, by stały się one idealnym „paliwem" dla algorytmów.

Robią to, aby później zarabiać na swojej społeczności – na przykład poprzez sprzedaż własnych e-booków, gadżetów czy płatnych dostępów do zamkniętych programów i klubów.

3 **Na koniec wyjaśnij klasie, że świadomość tego typu mechanizmów pozwala spojrzeć na internetowe przekazy z zupełnie innej perspektywy.** Kiedy zrozumiemy, że za skrajnymi emocjami i polaryzacją kryje się po prostu czysty model biznesowy oraz wybiórcze traktowanie faktów, znacznie łatwiej jest nam zachować chłodny, zdrowy dystans wobec tego, co widzimy na ekranach.

Powiedz, że w ramach kolejnego kroku uczniowie i uczennice sami wcielą się w rolę analityków, aby dokonać szczegółowego rozbioru na czynniki pierwsze fragmentu popularnego w sieci nagrania.

CZĘŚĆ IV

+ *Praktyka*

OK. 15 MINUT

1 Pozostawiając uczniów i uczennice w tych samych zespołach, rozdaj każdej grupie karty pracy (Załącznik 2) w wybranej wcześniej wersji – podstawowej lub rozszerzonej, kierując się wskazówkami zamieszczonymi przy tekście źródłowym. Sformułuj jasne polecenie:

POWIEDZ

„Wyobraźcie sobie, że jako zespół badaczy mediów przechodzicie do kolejnego etapu śledztwa. Waszym zadaniem jest przeprowadzenie szczegółowej analizy fragmentu popularnego w sieci nagrania i rozbicie tego tekstu na czynniki pierwsze. Musicie wspólnie zidentyfikować ukryty w nim ładunek emocjonalny, wskazać, na czym polega zastosowana tu technika wybiórczości (*cherry-picking*),
a także określić, jaki model biznesowy stoi za tak skonstruowanym przekazem.”

WSKAZÓWKA DLA NAUCZYCIELA

W ramach kart pracy przygotowane zostały dwie wersje tekstu do analizy – wersja podstawowa (łagodniejsza) i wersja rozszerzona (bardziej dosłowna, bliższa oryginalnym przekazom spotykanym w sieci). Obie pozwalają zrealizować te same

cele lekcji i przeprowadzić identyczną analizę (język emocjonalny, cherry-picking, model biznesowy).

Sięgnij po wersję rozszerzoną, jeśli:

- znasz klasę i wiesz, że poradzi sobie z dyskusją bez nadmiernej identyfikacji z treścią,
- masz już doświadczenie w prowadzeniu trudnych rozmów o dezinformacji lub mizoginii z tą grupą,
- czujesz się pewnie w reagowaniu, gdyby ktoś zaczął bronić tez z tekstu.

Wybierz wersję podstawową, jeśli:

- prowadzisz zajęcia z klasą po raz pierwszy lub słabo ją znasz,
- wiesz lub podejrzewasz, że w grupie są uczniowie już eksponowani na podobne treści online,
- to Twoja pierwsza lekcja o tym mechanizmie i wolisz przetestować go w bezpieczniejszej formule.

W razie wątpliwości: wybierz wersję podstawową. Obie wersje realizują ten sam cel dydaktyczny.

2 **Daj grupom czas na wspólne zapoznanie się z tekstem oraz uzupełnienie trzech punktów analizy na karcie pracy.**
Następnie poproś przedstawicieli wybranych grup o zaprezentowanie swoich wniosków na forum klasy.

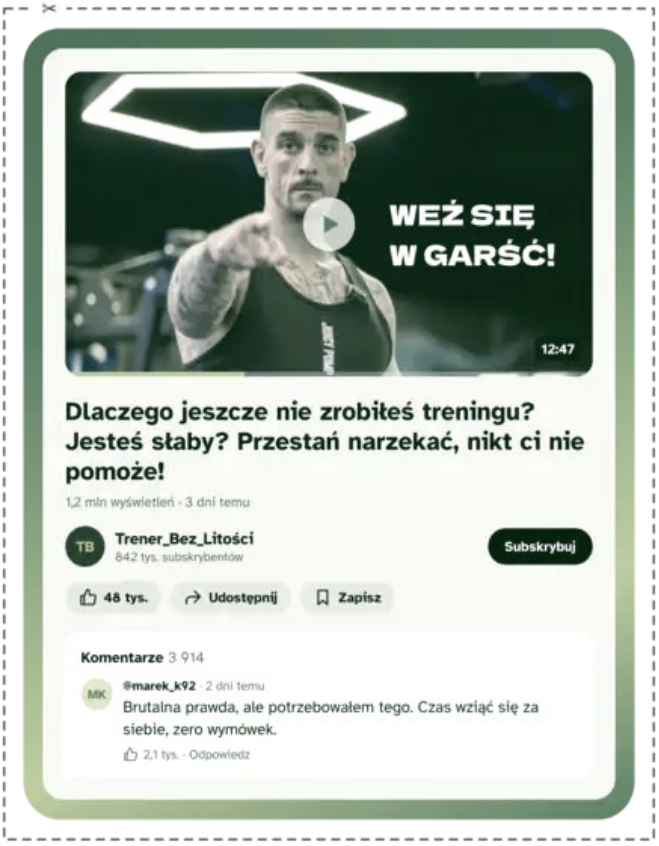
3 Po krótkiej dyskusji na temat rezultatów ich pracy, zwróć uwagę uczniów na fakt, że wypowiedź, która na pierwszy rzut oka może brzmieć logicznie lub powołuje się na dane statystyczne, w rzeczywistości stanowi starannie zaprojektowane narzędzie marketingowe nastawione na konkretny zysk.

4 **Na koniec podziękuj klasie za zaangażowanie, dociekliwość oraz aktywny udział w dzisiejszym zadaniu.**
Podsumuj całą lekcję krótkim wnioskiem, wskazując, że krytyczny dystans i kształtowana dziś umiejętność analizy przekazów medialnych stanowią często najskuteczniejszą ochronę przed zniekształconym obrazem świata, który próbują sprzedać nam algorytmy i twórcy internetowi.

ZAŁĄCZNIK 1 · KARTY DO WYCIĘCIA

Dokąd prowadzi algorytm?

Wytnijcie karty wzdłuż przerywanej linii, następnie ułóżcie je zgodnie z poleceniem nauczyciela.

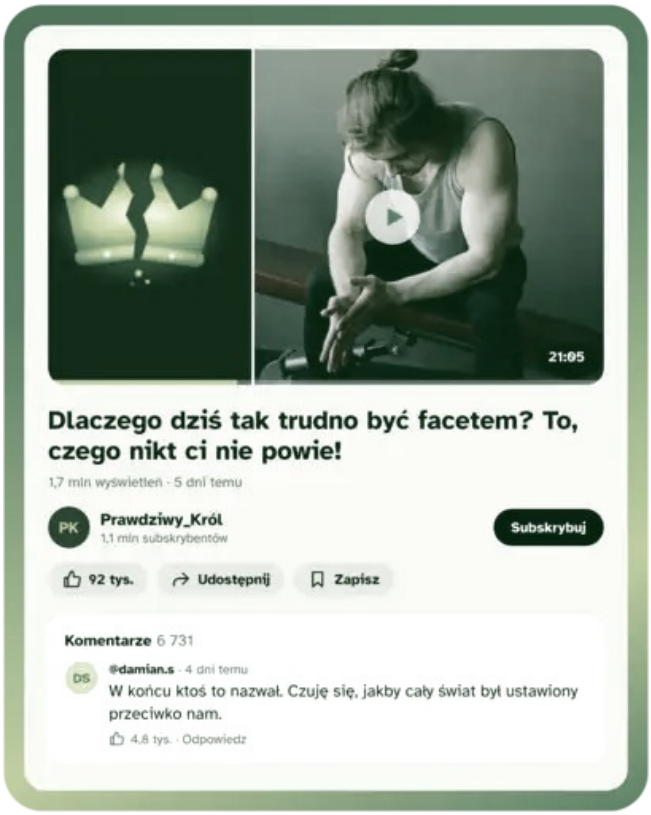

Miniatura: Groźnie wyglądający trener personalny w stroju sportowym, wskazujący palcem prosto w kamerę. Na połowie ekranu widać napis: „WEŹ SIĘ W GARŚĆ”.

Komentarz pod postem: „Brutalna prawda, ale potrzebowałem tego. Czas wziąć się za siebie, zero wymówek.”

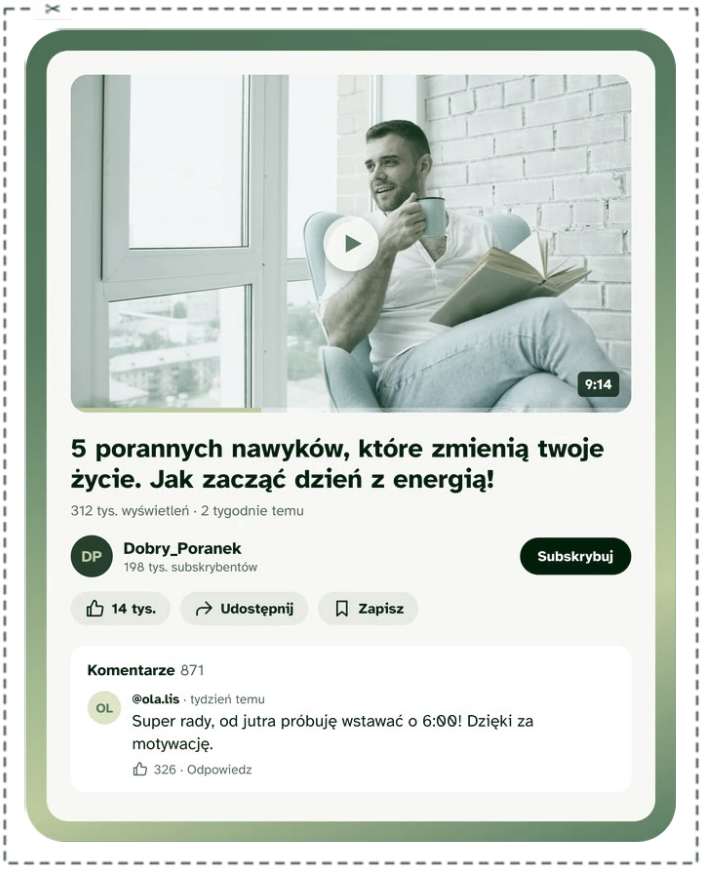

Miniatura: Mężczyzna siedzący sam w drogim sportowym aucie. Na dole ekranu widać też miniaturę przedstawiającą banknoty dolarów.

Komentarz pod postem: „Przekonałeś mnie. Dziś często liczy się tylko status i to, co możesz komuś zaoferować. Zrozumiałem, że lepiej skupić się na zarabianiu niż na relacjach.”

Miniatura: Złamana korona na czarnym tle. Obok niej miniatura przedstawiająca zrezygnowanego mężczyznę na siłowni.

Komentarz pod postem: „W końcu ktoś to nazwał. Czuję się, jakby cały świat był ustawiony przeciwko nam.”

Miniatura: Zadowolony, uśmiechnięty mężczyzna pijący wodę z cytryną. Siedzi na fotelu i czyta książkę.

Komentarz pod postem: „Super rady, od jutra próbuję wstawać o 6:00! Dzięki za motywację.”

Klucz do kart	NIE ROZDAWAJ UCZNIOM

Karty na poprzedniej stronie są już wymieszane i pozbawione oznaczeń, aby nie zdradzały uczniom rozwiązania. Prawidłowy ciąg chronologiczny to:

Tytuł filmu I: „5 porannych nawyków, które zmienią twoje życie. Jak zacząć dzień z energią!”

Miniatura: Zadowolony, uśmiechnięty mężczyzna pijący wodę z cytryną. Siedzi na fotelu i czyta książkę.

Komentarz pod postem: „Super rady, od jutra próbuję wstawać o 6:00! Dzięki za motywację”.

Tytuł filmu II: „Dlaczego jeszcze nie zrobiłeś treningu? Jesteś słaby? Przestań narzekać,
nikt ci nie pomoże!”

Miniatura: Groźnie wyglądający trener personalny w stroju sportowym, wskazujący palcem prosto w kamerę. Na połowie ekranu widać napis – „WEŹ SIĘ W GARŚĆ”.

Komentarz pod postem: „Brutalna prawda, ale potrzebowałem tego.
Czas wziąć się za siebie, zero wymówek”.

Tytuł filmu III: „Dlaczego dziś tak trudno być facetem? To, czego nikt ci nie powie!”

Miniatura: Złamana korona na czarnym tle. Obok niej miniatura przedstawiająca zrezygnowanego mężczyznę na siłowni.

Komentarz pod postem: „W końcu ktoś to nazwał. Czuję się, jakby cały świat był ustawiony przeciwko nam”.

Tytuł filmu IV: „Dlaczego współczesne relacje to często tylko biznes? (ANALIZA STATYSTYK)”

Miniatura: Mężczyzna siedzący sam w drogim sportowym aucie. Na dole ekranu widać też miniaturę przedstawiającą banknoty dolarów.

Komentarz pod postem: „Przekonałeś mnie. Dziś często liczy się tylko status i to, co możesz komuś zaoferować. Zrozumiałem, że lepiej skupić się na zarabianiu niż na relacjach”.

ZAŁĄCZNIK 2 · KARTY PRACY

Anatomia internetowej manipulacji

Wersja podstawowa

Instrukcja: Wyobraźcie sobie, że jako zespół analityków mediów przechodzicie do kolejnego etapu śledztwa. Przeczytajcie uważnie poniższy fragment wypowiedzi z popularnego materiału wideo, a następnie przeprowadźcie jego szczegółową analizę, zastanawiając się nad trzema obszarami znajdującymi się na karcie.

Zanim zaczniecie wierzyć w bajki o miłości bezwarunkowej, spójrzcie na liczby – one nie kłamią. W jednej z ankiet internetowych zapytano 30 kobiet o to, czego szukają u partnera. Ponad 90% wskazało wysokie zarobki i dobry samochód. To dowód na to, o czym mówię od miesięcy – reguły gry są ustawione przeciwko przeciętnemu facetowi. Możecie się oburzać, ale fakty są faktami. Przeciętny, uczciwy chłopak nie ma dziś łatwo, jeśli gra według tych zasad. Dlatego w moim programie „Klub Lidera" pokażę wam, jak grać mądrzej i nie dać się rozczarować. Link w opisie – tylko do jutra w niższej cenie.

Karta analityczna

Język i emocje

Przeanalizujcie język, jakim posługuje się autor. Wskażcie sformułowania, które zamiast obiektywnych informacji mają za zadanie wywołać u odbiorcy silne emocje:

Sposób prezentowania danych

Przyjrzyjcie się temu, w jaki sposób w tekście prezentowane są dane oraz przytoczone statystyki. Co Waszym zdaniem może być w nich mylącego?

Intencja i cel autora

Zastanówcie się nad intencją autora tej wypowiedzi. Jaki jest jego główny cel i co tak naprawdę próbuje osiągnąć poprzez taki przekaz?

Anatomia internetowej manipulacji

Wersja rozszerzona

Instrukcja: Wyobraźcie sobie, że jako zespół analityków mediów przechodzicie do kolejnego etapu śledztwa. Przeczytajcie uważnie poniższy fragment wypowiedzi z popularnego materiału wideo, a następnie przeprowadźcie jego szczegółową analizę, zastanawiając się nad trzema obszarami znajdującymi się na karcie.

Spójrzcie prawdzie w oczy i przestańcie wreszcie wierzyć w bzdury o bezwarunkowej miłości, empatii czy czystych relacjach. Liczby nigdy nie kłamią, a ja mam na to twarde dowody! Wczoraj przeczytałem o badaniu przeprowadzonym w modnym, warszawskim klubie. Zapytano w nim 30 kobiet o to, jakich partnerów szukają. Ponad 90% z nich wprost odpowiedziało, że mężczyzna bez zarobków powyżej 20 tysięcy miesięcznie i luksusowego auta dla nich po prostu nie istnieje. To jest ostateczny dowód na to, o czym wam mówię od dawna – reguły gry są z założenia nastawione przeciwko wam, a dzisiejsze kobiety interesują wyłącznie wasze portfele. Jesteście dla nich tylko narzędziem do wykorzystania. Przeciętny, uczciwy chłopak nie ma dziś najmniejszych szans na normalny związek, jeśli gra na ich toksycznych zasadach. Dlatego przestańcie marnować czas na iluzje. W moim programie „Klub Lidera" dostaniecie gotowe, sprawdzone w praktyce strategie i unikalne metody na to, jak przechytrzyć ten system, przejąć pełną kontrolę nad kobietami i wejść na wyższy poziom świadomości. Link znajdziecie w opisie filmu – cena rośnie od jutra, zostało tylko 5 wolnych miejsc.

Karta analityczna

Język i emocje

Przeanalizujcie język, jakim posługuje się autor. Wskażcie sformułowania, które zamiast obiektywnych informacji mają za zadanie wywołać u odbiorcy silne emocje:

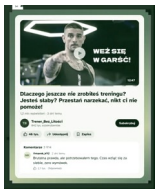
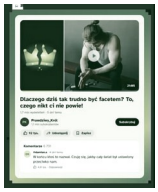
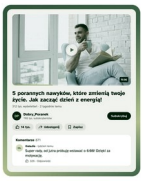
Sposób prezentowania danych

Przyjrzyjcie się temu, w jaki sposób w tekście prezentowane są dane oraz przytoczone statystyki. Co Waszym zdaniem może być w nich mylącego?

Intencja i cel autora

Zastanówcie się nad intencją autora tej wypowiedzi. Jaki jest jego główny cel i co tak naprawdę próbuje osiągnąć poprzez taki przekaz?

Źródła zdjęć

Str.	Zdjęcie	Opis	Źródło
13		Miniatura filmu II: trener w dresie, napis „Weź się w garść”.	https://www.pexels.com/photo/man-at-the-gym-17745855/
13		Miniatura filmu IV: mężczyzna w kabriolecie, w rogu miniatura z banknotami.	https://www.pexels.com/photo/bald-man-in-sunglasses-in-cabriolet-car-17626089/
14		Miniatura filmu III: złamana korona i mężczyzna na siłowni.	https://www.pexels.com/photo/man-sitting-on-black-and-red-exercise-equipment-4162556/
14		Miniatura filmu I: mężczyzna z kubkiem i książką przy oknie.	https://unsplash.com/photos/man-reading-a-book-and-drinking-coffee-by-window-wmVzh1Ky7FY

SZKOŁA KRYTYCZNEGO MYŚLENIA I WALKI Z DEZINFORMACJĄ

Scenariusze lekcji do zajęć w szkołach podstawowych (kl. 7 i 8) i ponadpodstawowych

Dziękujemy za skorzystanie z naszych materiałów!

To jeden z szesnastu scenariuszy, które powstały w ramach projektu „Szkoła krytycznego myślenia i walki z dezinformacją", finansowanego i realizowanego przez Fundację Centrum Cyfrowe w ramach otwartego konkursu Ministerstwa Cyfryzacji na rzecz świadomości i edukacji społeczeństwa wokół zjawiska dezinformacji w internecie. Wszystkie scenariusze dostępne są bezpłatnie na stronie **centrumcyfrowe.pl/szkolamysleniakrytycznego**.

Znajdują się tam pliki w różnych formatach – zarówno gotowe do wydruku PDF-y, jak i otwarte pliki DOCX, które umożliwiają swobodne dostosowanie materiałów do swoich potrzeb.

Jeśli korzystasz z indywidualnych plików, serdecznie zachęcamy do zapoznania się ze wstępem (także dostępnym na stronie), który wprowadza w tematykę i metody pracy z materiałami.

GRA KARCIANA

W ramach projektu została przygotowana również specjalna edukacyjna gra karciana „Blur. Złap ostrość przekazu". Można ją swobodnie wplatać w przebieg lekcji – wykorzystując w głównej części warsztatowej albo jako angażujące, praktyczne podsumowanie tematu omawianego podczas zajęć. Grę w wersji do samodzielnego druku na zwykłej, biurowej drukarce pobierzesz na podlinkowanej wyżej stronie.

Życzymy udanych zajęć!

Autor scenariuszy: dr Karol Jachymek
(Obserwatorium Praktyk Medialnych, Uniwersytet SWPS)

Fundacja Centrum Cyfrowe · Projekt SpołTech · Warszawa 2026

Materiały udostępniamy na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa (CC BY 4.0). Zachęcamy do ich przedruku i wykorzystania – prosimy jednak o zachowanie informacji o autorstwie i finansowaniu projektu, oraz podanie linku do strony: www.centrumcyfrowe.pl.